

มิติความเป็นหญิงกับกลไกของสังคมในกฤษณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้าน เมืองเพชรบุรี

Femininity and Social Mechanism in the Phetchaburi Version of Kritsana Son Nong Kham Klom

สุภาวดี เพชรเกตุ^{1*}
Supawadee Petket

Abstract

The Phetchaburi regional version of the literature Kritsana Son Nong Kham Klom contains teachings for unmarried women by presenting “socially expected femininity”: having a beautiful appearance and mind, having good manners, being a good housewife, displaying proper conduct, having moral principles, and legally earning a living. It also presents bad characteristics of women; having bad manners, and engaging in immoral activities, such as, engaging in prostitution. Women’s behaviors in accordance to social expectations are but for the satisfaction of men. The appropriate functions of women, as expected, are mechanized for social organization of living together happily.

Keywords: *Kritsana Son Nong, regional literature, gender*

บทคัดย่อ

วรรณกรรมเรื่องกฤษณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี เป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาสอนผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน โดยการแสดงให้เห็นมิติความเป็นหญิงตามที่สังคมต้องการ คือ มีรูปลักษณ์และจิตใจที่งดงาม มีกิริยามารยาทงดงาม ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน รู้จักวางตัวให้เหมาะสม เป็นผู้มีความดี และประกอบ

¹ หลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิจิตร 65000

* ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: lovelovemeaw@hotmail.com)

รับบทความวันที่ 27 กันยายน 2559 รับลงตีพิมพ์วันที่ 25 มกราคม 2560

อาชีพสุจริต และได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ไม่ดีของสตรี คือ มีมารยาททราม เกี่ยวข้องกับบอขายมุข และเป็นหญิงโสเภณี การที่ผู้หญิงปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดก็เพื่อที่จะให้เป็นที่ถูกใจของผู้ชาย บทบาทที่เหมาะสมของผู้หญิงซึ่งกำหนดไว้นั้น เพื่อใช้เป็นกลไกในการจัดระเบียบสังคมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: ทัศนคติ, วรรณกรรมท้องถิ่น, เพศ

บทนำ

เพศ (Sex) หมายถึง ลักษณะทางร่างกายของผู้หญิงและผู้ชายในทางกายภาพ (วิระดา สมสวัสดิ์, 2549) เป็นลักษณะที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ มีเพียง 2 เพศ คือ เพศหญิงและเพศชาย ส่วนความเป็นเพศ (Gender) เป็นสิ่งที่สังคมกำหนดในเรื่องบทบาทหน้าที่ของหญิงชาย ภาพลักษณ์ผู้หญิงผู้ชายและความคาดหวังที่กำหนดว่าผู้หญิงผู้ชายควรเป็นอย่างไรในสังคม (พิมพ์วิทย์ บุญมงคล, นิภรณ์ สันทหริยา และแววรุ่ง นาวาบุญนิยม, 2553) ความเป็นเพศหญิงหรือชายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมและเป็นการจัดการทางสังคมให้มีความแตกต่างระหว่างเพศในด้านต่าง ๆ ความเป็นเพศเป็นพฤติกรรมที่ต้องเรียนรู้ทางสังคมและมีความคาดหวังของสังคมที่สัมพันธ์กับเพศสองเพศ

ธรรมชาติแบ่งมนุษย์ไว้เป็นเพศชายและเพศหญิง ส่วนหน้าที่นั้นธรรมชาติไม่ได้แยกไว้ มนุษย์จึงตกลงกันเองแม้หน้าที่บางอย่างทั้งสองเพศสามารถทำได้เหมือนกัน แต่มนุษย์ต้องการความสะดวกสบายจึงตกลงแบ่งบทบาทหน้าที่กัน โดยอ้างความเหมาะสมด้วยพลังกำลังของชายหรือความละเอียดประณีตของผู้หญิง แต่เมื่อมนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงต้องยอมรับกฎกติกาของสังคม การยอมรับกฎกติกาของสังคมก็คือ การยอมรับตามขนบธรรมเนียม ประเพณี เดียวกัน นั่นเอง ขนบธรรมเนียมประเพณีนั้นจะเป็นแบบแผนที่มนุษย์ยึดถือในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม

ซึ่งถือได้ว่าเป็นวิธีการจัดระเบียบสังคมแบบหนึ่ง สิ่งที่สำคัญในการจัดระเบียบสังคม คือ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งทำให้บุคคลมีลักษณะที่เป็นไปตามแนวทางที่สังคมต้องการ

วรรณกรรมเป็นสื่อหนึ่งที่ถูกใช้ในการขัดเกลาคนในสังคมให้อยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมต้องการ เมื่อศึกษาวรรณกรรมจะทำให้ทราบถึงสิ่งที่สังคมในระยะเวลาที่ร่วมสมัยกับวรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ ต้องการหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมเป็นอย่างไร เช่น สุภายิตสอนหญิงของสุนทรภู่ได้แสดงให้เห็นมิตความเป็นหญิงและความเป็นชายในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นว่า คาดหวังและยกย่องผู้หญิงที่มั่นคงในความรัก ถ้าผู้หญิงคนใดจิตใจรวนเร มีหลายรักจะถูกสังคมตำหนิ เพราะถือว่าเป็นความประพฤติที่ไม่เหมาะสม ในขณะที่ผู้ชายนั้นสามารถมีคนรักได้หลายคน โดยที่สังคมไม่ถือว่าเป็นความประพฤติที่ไม่เหมาะสม ลักษณะดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงโอกาสในการเลือกคนรักของชายหญิงไม่เท่ากัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเป็นสิ่งที่สะท้อนประสบการณ์ชีวิตในยุคสมัย ไม่ว่าจะวิจะจงใจหรือไม่ก็ตาม จนกล่าวได้ว่า *วรรณกรรมเป็นคัมภีร์แห่งยุคสมัย* (วิทย์ สิวะศรียานนท์, 2531) เนื่องจากเป็นภาพถ่ายชีวิตของยุคสมัยนั่นเอง

นอกจากวรรณกรรมเรื่องสุภายิตสอนหญิง ซึ่งเป็นวรรณกรรมราชสำนักได้สะท้อนให้เห็นมิต

ความเป็นหญิงและความเป็นชายดั่งที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีวรรณกรรมท้องถิ่นหลายเรื่องทีแสดงให้เห็นมิตีความเป็นหญิงและชาย อีกทียังแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของคนในสังคมต่อพฤติกรรมของหญิงและชาย ดังเช่น วรรณกรรมเรื่องภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรี ซึ่งมีเนื้อเรื่องกล่าวถึง ภณณาซึ่งมีอายุ 19 ปี และนึ่งสาวชื่อ ศรีสุวรรณ มีอายุ 15 ปี ทั้งสองพี่น้องมีเชื้อสายพรหมณ์อาศัยอยู่เมืองเชษฐธานี พ่อแม่ของทั้งสองคนเสียชีวิตและต้องสูญเสียทรัพย์สมบัติทั้งหมดภณณาจึงพาศรีสุวรรณระหกระเหินและได้ไปอาศัยอยู่กับตายายคู่หนึ่ง ตายายคู่นี้ไม่ได้มีฐานะร่ำรวย แต่มีน้ำใจทีจะอุปการะหญิงสาวทั้งสองคน ภณณาซึ่งเป็นพี่สาวได้รับการอบรมสั่งสอนมาอย่างดีเนื่องจากอยู่ในสกุลพรหมณ์ก็ ได้สั่งสอนนึ่งสาวตามสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในเรื่องความประพฤติ กิริยามารยาท การแต่งกาย ฯลฯ เพื่อให้สามารถอาศัยอยู่กับตายายได้อย่างมีความสุข วรรณกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของคนในสังคมว่า ผู้หญิงทีดีควรมีคุณลักษณะเช่นใด วรรณกรรมเรื่องนี้มีลักษณะเด่นตรงทีเป็นวรรณกรรมทีคนในท้องถิ่นเขียนขึ้น จึงเป็นมุมมองแบบขาวบ้านมิใช่มุมมองแบบราชสำนักดั่งเช่นวรรณกรรมสอนหญิงเรื่องอื่น ๆ อีกทีทั้งภาษาและสำนวนทีใช้ก็ เป็นแบบขาวบ้านทีใช้ค้ำง่ายและสื่อความชัดเจนตรงไปตรงมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์มิตีความเป็นหญิงในภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรีกับกลไกในการจัดระเบียบสังคม

วิธีการวิจัย

วิจัยขั้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับมิตีชายหญิงใน

วรรณกรรมและศึกษาวรรณกรรมเรื่องภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรีอย่างละเอียดแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์มิตีความเป็นหญิงทีปรากฏในวรรณกรรมเรื่องภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรี

ผลการวิจัย

เมื่อก้าวถึงเรื่องภณณาสอนนึ่ง คนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงภณณาสอนนึ่งค้ำฉันทพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมาธิบดีชิโนรส ทีไพเราะงดงามด้วยชั้นเชิงทางวรรณศิลป์แต่ยังมีวรรณกรรมเรื่องภณณาสอนนึ่งฉบับขาวบ้านทีน่าสนใจอีกฉบับหนึ่ง คือ ภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรี

วรรณกรรมเรื่องภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรีเป็นเอกสารสมุดไทยขาวเขียนด้วยหมึกดำ อยู่ในความครอบครองของนางประจวบ สุทธิวิช ขาวจังหวัดเพชรบุรี สมุดไทยเล่มนี้ “คุณน้อย” ซึ่งเป็นภิกษุเป็นผู้สร้าง (ธนุ บุญยรัตพันธุ์, 2523) ธนุ บุญยรัตพันธุ์ ได้ค้นฉบับแล้วนำมาปริวรรตเผยแพร่ด้วยเห็นว่ายังไม่มีผู้ใดปริวรรตและพิมพ์เผยแพร่มาก่อน เนื่องด้วยพบต้นฉบับทีจังหวัดเพชรบุรีและเป็นวรรณกรรมทีใช้ถ้อยคำเข้าใจง่ายแบบขาวบ้านจึงต่อทำยชื่อเรื่องว่า “ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรี”

วรรณกรรมเรื่องนี้มีความโดดเด่นเนื่องจากมีเนื้อหามุ่งสอนผู้หญิงทียังไม่ได้แต่งงานแตกต่างกับวรรณกรรมเรื่องภณณาสอนนึ่งฉบับอื่น ๆ ทีมุ่งสั่งสอนผู้หญิงทีแต่งงานมีครอบครัวแล้ว ผลการศึกษาวรรณกรรมเรื่องภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรี พบผลการศึกษา 2 ประเด็น คือ มิตีความเป็นหญิงในภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรี และกลไกการ

ควบคุมสังคมผ่านภคณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี รายละเอียดดังนี้

1. มิติตามความเป็นหญิงในภคณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี

จากการศึกษาวรรณกรรมคำสอนเรื่องภคณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี แสดงให้เห็นถึงความเป็นหญิง โดยใช้เพศกำเนิดเป็นเครื่องกำหนดบทบาทและหน้าที่ได้อย่างชัดเจน ในวรรณกรรมเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของความเป็นหญิงที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับ ดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไปนี้

อันเชษฐานารีศรีโสภา

ชั้นษาอายุสิบเก้าปี

ช่างงามรูปงามโฉมสมกริยา

งามทั้งจิตเจียมสงวนไม่ลวนลาม

ขนิษฐานารีอันมีศักดิ์

จำเรียดาแก้มหาประชาชน

...

ถึงเงินทองข้าไทใช้ติดตาม

ยังไม่เท่ากริยาและพาที

...

จงเสียมเตรียมใจแม่โฉมศรี

ถึงงามรูปงามทรัพย์ไม่นับงาม

1.1 บทบาทและหน้าที่ของความเป็นหญิงที่สังคมยอมรับ ภคณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี แสดงให้เห็นว่าสังคมได้กำหนดบรรทัดฐานให้ผู้หญิงประพฤติปฏิบัติในด้านต่าง ๆ เพื่อแสดงความเป็นหญิงตามบทบาทที่สังคมต้องการไว้ทั้งหมด 6 ประการ ได้แก่ รูปลักษณะงดงาม มารยาทงดงาม การเป็นแม่บ้านที่ดี การวางตัวเหมาะสม การเป็นผู้มีคุณธรรม และการเลี้ยงชีพสุจริต ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 รูปลักษณะงดงาม ภคณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี กล่าวถึงความงามของนางภคณาและศรีสุวรรณไว้ว่า

ชื่อภคณาทรงโฉมประโลมศรี

สวัสดีโสภาสง่างาม

งามวาจาไพเราะไม่หยาบหยาม

บุญงามตามวงศ์แห่งพงศ์ตน

นรลักษณ์ลือทั่วทุกแห่งหน

ทุกตัวคนมิได้เว้นสวาทวาย

ถึงไม่งามก็คงงามนะโฉมศรี

สวัสดีงามจริงทุกสิ่งอัน

กริยาพาที่สิ่งทั้งสาม

สุจริตทั้งสามนั้นงามจริง

(ธนู บุญขรรค์พันธุ์, 2523)

ภคณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้กล่าวถึงความเป็นหญิงที่เด่นชัดตั้งแต่ต้นเรื่องประการหนึ่ง คือ การมีรูปลักษณะที่

งดงาม แสดงให้เห็นว่าสังคมช่วยกันหล่อหลอมให้ผู้หญิงนิยมชมชอบความงามของรูปลักษณะภายนอก แต่อย่างไรก็ตามสังคมก็ยังเห็นว่าความงามด้าน

รูปลักษณะไม่เที่ยงแท้เป็นเพียงสิ่งที่ลวงตา ดังนั้น ความงามที่ผู้หญิงจำเป็นต้องมีอีกประการหนึ่ง คือ กิริยา วาจา และจิตใจที่งดงาม หรือที่เรียกว่า สุจริต 3 หมายถึง ความประพฤติชอบ 3 ประการ ได้แก่ กาย สุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบทางกาย วาสุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบทางวาจา และมโน สุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบทางใจ (กมล

ตันจินวฒนกุล, 2555)

1.1.2 มารยาทงดงาม ภณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี กล่าวถึงความเป็นหญิงว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีมารยาทงดงามทั้งในที่สาธารณะและที่ส่วนตัว ทั้งกิริยาการกิน การเดิน การนั่ง การนอน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จำงามสรรพจงระบับสำเนียงเล่า
อย่าเบบใหญ่ใส่หมัดหัวนิ้วมือ
อย่าหงายหน้าอย่าปากกรับคำเข้า
นิ้วมือเล่าเป็นข่าอย่ากริดกราย

เมื่อกินข่าอย่าพูดกันหาหือ
เขาจะลือไยไฟให้ไค้อาย
ทั้งลิ้นเล่าอย่าแลบให้ยี้ดสาย
อย่าเบือนปัยไปทั่วเหมือนถั่วง่า

...
อย่าดัดจริตกริดเดินเกินระเบียบ
ไม่ดีแท้เจ้าแม่อย่าแสทำ
อย่าทำ่างกางเท้าก้าวให้หนัก
อย่าขนาดแขนแอ่นเอวให้hookตั้ง

แม่จะเหยียบข่าของเขาหกกว่า
จะงามล้ำเกินสาวชวดฉาวอึง
เสียงประจักษ์ตั้งตั้งดังผางผิง
อย่าทะลึ่งลนลานเป็นคนดง

...
อย่านอนหงายเท้าซ้ายกายเท้าขวา
อย่าแยกขาทำออสกไม่จำรูญ

เอามือซ้ายกายหน้าราศีสุญ
จงอนุกุลฟังที่พี่รำพัน

...
อย่านั่งตั้งเข้าเข้าทับถัน
จะเสียนานยานย่อยคลอระกำ

ของสำคัญจงสงวนแม่งามขำ
เป็นรอยขำรำก็ไม่มีนวล

(ธนู บุญรัตพันธุ์, 2523)

จากตัวอย่างบทร้อยกรองที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าสังคมให้ความสำคัญกับกิริยามารยาทของผู้หญิง ต้องการให้ผู้หญิงมีกิริยามารยาทที่เรียบร้อยทั้งต่อหน้าผู้อื่น เช่น ในการรับประทานอาหาร การเดิน การนั่ง และในที่ส่วนตัว เช่น การ

นอน เป็นต้น

1.1.3 การเป็นแม่บ้านที่ดี ภณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้กล่าวเน้นย้ำถึงคุณสมบัติความเป็นแม่บ้านแม่เรือนของผู้หญิงไว้เป็นอย่างมาก โดยกล่าวเน้นย้ำว่าผู้หญิงจะต้องเป็น

ผู้ดูแลบ้านเรือนตั้งแต่ในบ้าน ในครัว รวมทั้งบริเวณ รอบ ๆ บ้านอีกด้วย ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

หม้อข้าวต้มแกงที่แล้วการ	อย่านั่งนานล้างรดหมคมลทิน
อย่าวางทิ้งกลิ้งเกลื่อนบนเตาไฟ	จงคว้าไว้ให้เป็นที่แม่โถมลิน
จงปิดเป่าถ้าฝุ่นที่ราकिन	เสียให้สิ้นเกลี้ยกวาดสะอาดตา
...	
.....	กินแล้วอย่าคว่นวังแร่ไป
จงดูแลน้ำทำกระยาหาร	คอยจัดการเก็บงาอย่าไถล
กวาดแผ้วแล้วเจ้าจึงค่อยไป	ประตุมิคปิดไว้ให้มันคง
...	
เจ้าอยู่เรือนดูแลเป็นแม่เรือน	อย่าแซะเขื่อนเที่ยวไปนะ โนมศรี
ของสิ่งใดวางไว้เห็นไม่ดี	จงเก็บไว้ในที่ที่ควรการ
...	
อย่าเกียดร้านการทรชนเห็นแก่นอน	จงผันผ่อนจัดแจงแต่งเหย้าเรือน
...	
.....	หลังคาลิ้นเป็นช่องมองสวรรค์
ทั้งเพื่อฝากกลางไม่เป็นอัน	เสาเซเหหันเป็นรังกา
ทั้งขันน้ำก็ดำเหมือนกระบวย	ดูไม่สวยเสียหญิงทุกสิ่งสา
...	
หยากเยื่อฝอยได้ถุนมี	รกเต็มทีแทบจะถึงซึ่งพื้นเรือน
ทั้งแฝกคาหญ้าปกออกกรกชัญ	ขึ้นแอนเหลือดีไม่มีเหมือน
แต่หนทางทางเท้าก้าวขึ้นเรือน	ทั้งแฝกคาหญ้าเกลื่อนไม่มีทาง
แม่ยอดหญิงจริงจำคำของพี่	แต่ล้วนดีจงตรงอย่ามองหมาง

(ธนู บุญรัตพันธุ์, 2523)

จากคำประพันธ์เรื่องกฤษณาสนนึ่ง ค้ากลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี แสดงให้เห็นว่าสังคมต้องการให้ผู้หญิงมีคุณสมบัติเป็นแม่บ้าน

แม่เรือน กล่าวคือจะต้องไม่นิยมชมชอบในการเที่ยวเตร่ไปบ้านผู้อื่น จะต้องอยู่บ้านคอยดูแลบ้าน โดยเฉพาะเรื่องการหุงหาอาหารและการทำความสะอาด

สะอาดบ้าน กล่าวได้ว่าจะต้องมีความสามารถในการ
ดูแลและจัดการงานบ้านทุกอย่างได้อย่างสมบูรณ์
การสอนให้ผู้หญิงมีคุณสมบัติเป็นแม่บ้านแม่เรือน
นั้น เพราะหวังว่าในอนาคตเมื่อแต่งงานออกเรือน
ไปแล้วจะเป็นผู้หญิงที่ดีสามารถดูแลบ้านเรือน

พร้อมทั้งดูแลลูกและสามีได้

1.1.4 การวางตัวเหมาะสม ภณณสอน-
นึ่งค้ำกลอน ฉบับขวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้สอน
ให้ผู้หญิงรู้จักวางตัวต่อผู้อื่นให้เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็น
ต่อผู้อาวุโส เพศตรงข้าม และเพื่อนบ้าน ดังต่อไปนี้

.....

จงเคารพนบนอบมธุรส

อย่ายื่นงำทำทำเป็นลาวเวียง

ผู้ใหญ่พูดแล้วอย่าแข่งแต่งการม

จงฟังหูไว้หูคอยดูไป

...

รู้เคารพนบถ้อยสุนทรวอน

ทั้งยายย่าตาปู่ท่านผู้ใหญ่

...

ที่จะสอนอ่อนละมุนเพ็งรุ่นสาว

ฮานักมักได้คู่อยู่ประคอง

คืนนักมักเกื้อละเมอเปล้า

แมงภูพานรานกลีบให้อัปรา

...

เมื่อเจ้าเรือนไม่อยู่ไปสูหา

ท่านไม่อยู่อย่าจู้ขึ้นไปนั่ง

...

ถ้าของหายแล้วสียบจะอับปาง

บางทีพ่อแม่เจ้าบ้านพาลพาโล

เราไม่อยู่ของหายไปหลายสิ่ง

...

โบราณว่าพรหมจารีย์

เห็นผู้ใหญ่แล้วอย่าแสร้งแค้นเคียง

อย่ายกยศลอยหน้าเขาวาถึง

จะผิดเขียงเขาจะโห้วังโรไป

เขาไม่ชมหรือกหนาย่าสงสัย

เจ้าอย่าได้สื้อแสรังแข่งวาจา

ทั้งบิดามารครก็กลัวเกรง

ท่านว่าไรมิได้โก่งทำโจงเจง

สนุกนักมักกลัวขึ้นเป็นสอง

เสนักมักมีท้องนะน้องอา

งามนักมักเศร้าเหมือนนูปผา

กานดาแม่จงตรีภนี้กหนึ่ง

จะพูดจาตรงตรงของหน้าหลัง

จงหยุดยั้งเสียก่อนค่อยผ่อนปรน

อนงค์นางแม่จงตรงให้เห็นจริง

ทำเล โทโจทว่าหาผู้หญิง

เพราะผู้หญิงเข้าบ้านก็พาลเอา

คือหญิงดีบริสุทธิ์ทุกสิ่งสรรพ

สงวนนามตามจาริตพรมจรรย์

บุรุษนั้นมิได้ต้องประคองกร

...

นิสัยสาวเจ้าอย่าเดินคนเดียวคาย

ราศีกายเพื่อนบ้านท่านสงสัย

มีเพื่อนสองน้องนางจึงค่อยไป

ได้กั้นภัยนิทาประชาชน

หนุ่มกับสาวพลเข้าเขาทักหา

อย่าชบชิบขยิบตาไม่เป็นผล

อย่าพูดจาปราศรัยให้พินคน

พูดกันให้พินคนนิทา

อย่ากล่าวคำทำเนียบเป็นคำนัย

พูดสิ่งใดอย่าให้เป็นปัญหา

อย่าหยุดยั้งนั่งนานให้เนิ่นช้า

ครหาคาราคีจะมีควา

(ธนู นุณยรัตพันธุ์, 2523)

มิตีความเป็นหญิงในเรื่องกฤษณาตอนน้องคาคกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้สอนให้ผู้หญิงรู้จักวางตัวต่อผู้อื่นให้เหมาะสม โดยจะต้องเคารพผู้อาวุโส ไม่แสดงกิริยาอันไม่เหมาะสมไม่ควรต่อท่าน เช่น ไม่นั่งเสมอผู้อาวุโส ไม่ยื่นคำสัพริษะ ผู้อาวุโส ไม่พูดจาแข็งหรือโต้เถียงผู้อาวุโสกว่า สำหรับการวางตัวต่อผู้อื่นโดยเฉพาะเพศตรงข้าม รวมทั้งเพื่อนบ้าน ได้สอนว่าผู้หญิงไม่ควรที่จะไปที่ใดตามลำพังควรมีเพื่อนไปด้วยและไม่ไปที่ใดกับผู้ชายโดยลำพังสองต่อสอง อีกทั้งไม่ควรอยู่กับผู้ชายในที่ลับตาคน รวมไปถึงไม่แสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะการส่งสายต่ายั่ววนและการพูดจาสองแง่สองง่ามให้สามารถตีความไปในแง่ลบได้ นอกจากนี้แล้วไม่ควรขึ้นไปบนบ้านผู้อื่น โดยที่ไม่มีเจ้าของบ้านไม่ว่าจะเป็นบ้านของเพื่อนชายหรือเพื่อนหญิงก็ตาม ควรจะไปมาหาสู่ในเวลาที่มีพ่อแม่หรือญาติของเขายู่ที่บ้าน อีกทั้งเมื่อไปแล้วก็ไม่ควรจะนั่งอยู่เป็นเวลานาน เมื่อเสร็จธุระของตนแล้วก็ควรกลับมาบ้านของตนเอง กล่าวโดยสรุปคือ ผู้หญิงต้องมีกิริยาที่พอเหมาะพองามไม่ทำหน้าตาบูดบึ้งตึงตัง แต่ก็ไม่ใช่เฮฮาอึมหมามากจนเกินไป

วิธีการปฏิบัติตนของผู้หญิงดังที่กล่าวมานี้เป็นการสอนเพื่อให้ผู้หญิงรู้จักวางตัวให้เหมาะสมและเพื่อป้องกันเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามหรือเหตุร้ายอันเกิดจากการถูกล่วงละเมิด กล่าวคือ เมื่อผู้หญิงปฏิบัติตนดังกล่าวแล้วจะไม่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ประพฤติไม่เหมาะสมต่อผู้อาวุโสและมีกิริยาในการเชิญชวนผู้ชายให้มาหาตนเอง ที่สำคัญที่สุด คือ การไม่เปิดช่องว่างให้อยู่สองต่อสองกับผู้ชายหรือใกล้ชิดกันมากเกินไป ซึ่งเป็นการตัดไฟตั้งแต่ต้นลม ถือได้ว่าเป็นการป้องกันตนเองที่ดีที่สุด เพราะสังคมเห็นว่าพรมจรรย์ของผู้หญิงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้หญิงจะต้องรักษาไว้

1.1.5 การเป็นผู้มีคุณธรรม คุณธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องกฤษณาตอนน้องคาคกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี คือ ความกตัญญูและความซื่อสัตย์ ในวรรณกรรมเรื่องนี้เน้นให้เห็นว่าคุณธรรมที่ผู้หญิงจะต้องมี คือ ความกตัญญู เพราะในเรื่องนี้กฤษณาและศรีสุวรรณเป็นกำพร้า ต้องมาขออาศัยตายายคนหนึ่งจึงต้องรู้จักกตัญญูต่อผู้ให้อาศัย โดยกฤษณาตอนน้องสาวของตน ดังนี้

เราตลกจากบ้านเที่ยวชานชน	ความยากจนอยู่อาศัยในเคหา
เห็นแต่ท่านผู้อื่นเหมือนมารดา	ขนินฐาแม่จ้งแจ้งประจักษ์ใจ
การงานท่านทำถ้ำคนเห็น	อย่านั่งเล่นฟังช่วยท่านแก้ไข
ดูแลจับต้องของสิ่งใด	จงช่วยให้จริงจังจริงอย่างนึ่งนาน
...	
การสิ่งไรในเรือนและนอกเรือน	อย่าแซะเขื่อนทึงเรียให้เสียของ
ควรจะแล้วก็ให้แล้วเสียเถิดนึ่ง	อย่าว่าของเอ็งกูไม่สู้ดี
ของเขาเหมือนของเราเจ้าพี่อา	เหตุเพราะมาอาศัยอยู่ที่นี้
.....	
ควรจะขอก็ขอมท่านเอออวย	ของสิ่งใดแม่นรักอย่าล้กฉวย
อยู่ที่ไหนอย่าทำลายซึ่งที่อยู่	อย่าล้กฉวยจับต้องจะหมองใจ
	.....
	(ธนู บุญยรัตพันธุ์, 2523)

จากคำสอนในเรื่องภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสังคมนิยมชมชอบผู้ที่มีความกตัญญูรู้คุณ โดยภณณาสอนศรีสุวรรณให้เคารพตายายประหนึ่งแม่ผู้ให้กำเนิด แสดงให้เห็นว่าสังคมเห็นว่าผู้ที่ให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้ที่ไร้ที่พึ่งพิงนั้นมีพระคุณเท่ากับผู้ให้กำเนิด เพราะเห็นว่าผู้นั้นเป็นผู้ให้ชีวิตใหม่และต่อลมหายใจให้แก่ผู้ที่ตกยากได้กลับมามีชีวิตงดงามอีกครั้งหนึ่ง

จะหยิบยืมข้าวของท่านมาใช้
จงแลดูแม่กรองให้นองเนือง
จงบอกเล่าเจ้าของให้จ้งหนัก
ถึงราคาค่าของให้ต้องตาม
.....

เมื่อท่านเมตตาอุปการะเลี้ยงดูแล้วก็ต้องรู้จักตอบแทนพระคุณ โดยการช่วยเหลือทำงานของท่านเหมือนประหนึ่งเป็นงานของตนและจะต้องไม่เนรคุณท่าน โดยการขโมยข้าวของของท่าน ถือว่าเป็นอีกคุณธรรมหนึ่งที่ต้องมีเพราะการขโมยสิ่งของผู้อื่น ไปก็เหมือนการฉ้อโกงทรัพย์สินของเขา นอกจากไม่ขโมยหรือน้อโกงทรัพย์สินของผู้มีพระคุณแล้วก็ต้องไม่ฉ้อโกงทรัพย์สินของผู้อื่นด้วย ดังคำประพันธ์ดังนี้

จงกำหนดจดไว้แม่เนื้อเหลือง
จะขาดเคืองร้างบั้นให้สิ้นความ
จงซ่อมช้กดูแลแล้วไต่ถาม
อย่าลวนลามดูแลให้แน่นอน

ถ้าเงินทองของแก้วของตัวมี	ให้กู่หนีเยี่ยมสินทุกสิ่งสรรพ
ศักราชปีเดือนและคืนวัน	ขึ้นแรมเป็นสำคัญเป็นมั่นคง
ผู้เขียนผู้ประกันสำคัญนัก	ยึดเป็นหลักจริงจงอย่าพลั้งหลง
ชื่อผู้กู่ให้รู้เป็นมั่นคง	ให้เขียนลงกรมทณฑ์นะขวัญตา
ให้ขีดแกงไตในบรรทัด	ให้แจ้งจัดจดจำให้แน่นหนา
ทั้งต้นเงินดอกเบี้ยยเสียกันมา	จงจดจารึกไว้ให้แน่นอน

(ธนู บุญยรัตพันธุ์, 2523)

กฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี สอนไม่ให้ถือโกงของผู้อื่น เมื่อหยิบยืมของเขามาใช้ หากเกิดความเสียหายต้องซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพเดิมหรือไม่ก็ต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เขา แต่ไม่ควรปล่อยปละละเลยทำเฉยเสีย เพราะสังคมเห็นว่าการละเลยนั้นมีค่าเท่าการถือโกงเขา เมื่อรู้ว่าไม่ควรถือโกงผู้อื่นแล้วก็ต้องระวังคนไม่ให้ผู้อื่นมาถือโกงตนเองได้ ดังนั้น กฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี จึงยังได้สอนวิธีการป้องกันการถูกโกงเมื่อมีคนมาหยิบยืมเงิน

ของคน โดยการให้ทำสัญญาลงชื่อผู้ยืม วันเดือนปีที่ยืม รวมทั้งจำนวนเงินต้นและดอกเบี้ยให้ครบถ้วน จะเห็นได้ว่าสังคมสอนให้ผู้หญิงมีคุณธรรมรู้จักกตัญญู ไม่น้อยโกงผู้อื่น และในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่ซื้อตรงจนถูกผู้อื่น โกงได้

1.1.6 การเลี้ยงชีพสุจริต กฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ซึ่งให้เห็นว่าผู้หญิงต้องประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองให้ได้ ดังคำประพันธ์ว่า

จงก้มหน้าหากินข้างหน้าเถิด	ทรัพย์ประเสริฐเย็นใจไม่เกิดเขี้ยว
ค่อยและได้ใส่ปากตามยากเย็น	ถ้าบุญแล้วคงเป็นไปตามบุญ

(ธนู บุญยรัตพันธุ์, 2523)

จากคำประพันธ์เรื่องกฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี แสดงให้เห็นว่าสังคมไม่ได้สั่งสอนให้ผู้หญิงอมืองอเท้าแต่สอนให้ผู้หญิงรู้จักทำมาหากินเลี้ยงชีพโดยสุจริต แม้ว่าจะมีรายได้น้อยก็ต้องรู้จักใช้จ่ายให้พอเหมาะพอควรตามอัตภาพของตน

บทบาทและหน้าที่ของความเป็นหญิงทั้ง

6 ประการข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สังคมคาดหวังให้ผู้หญิงมีความงดงามทั้งด้านร่างกาย วาจา และจิตใจ เพื่อที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังคาดหวังว่าผู้หญิงสามารถดูแลกิจการภายในบ้านเรือนได้ และในขณะที่เดียวกันก็สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้อีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าความคาดหวังสูงสุดของสังคมที่มีต่อผู้หญิง คือ

ต้องการให้ผู้หญิงสามารถพึ่งพาตนเองได้และไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่นในทุกด้านทั้งเรื่องความเป็นอยู่และเศรษฐกิจ

1.2 บทบาทและหน้าที่ของความเป็นหญิงที่สังคมไม่ยอมรับ ภณณสอนนึ่งคักลอน ฉบับขวบ้านเมืองเพชรบุรี แสดงให้เห็นว่าสังคมกล่าวคำหั้นผู้หญิงที่มีพฤติกรรมที่ผิดไปจากบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้และกล่าวห้ามไม่ให้ผู้หญิงปฏิบัติ

ตนตามแบบผู้หญิงเหล่านั้น โดยได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของความเป็นหญิงที่สังคมไม่ยอมรับ 3 ประการ คือ เป็นผู้มีการยาทธรรม เป็นผู้เกี่ยวข้องกับอบายมุข และเป็นหญิงโสเภณิ ดังต่อไปนี้

1.2.1 ผู้มีการยาทธรรม ภณณสอนนึ่งคักลอน ฉบับขวบ้านเมืองเพชรบุรี กล่าวถึงผู้หญิงที่มีการยาทธรรม ไว้ดังนี้

อย่าทำปากจับจับขยับเคี้ยว

เหมือนสุกรกินรำระยำไพร่

...

เมื่ออบน้ำเจ้าจ้งหันหน้ามา

อย่าเล่น โลด โดคเต้นเป็นกุลี

...

บ้วนน้ำลายคายหมาจ้งแลดู

จะเประอะเป็อนเชื่อนแซมแม้งมอ

อย่าทำท่าเหมือนหนึ่งการึกษาไข

...

จะเรียกว่าผู้คิมิได้ต้อง

กิริยามารยาทไม่เทียมคน

จะเรียกว่าผู้คิมิได้

คูอาการเหมือนอย่างนางชะนี

ชั่วที่เดียวมัวหมองไม่ผ่องใส

จงจำไว้วันรีศรีสุดา

คูผืนผ้าไว้ที่ผึ่งวาริศรี

เจ้าอย่าดำเกศวาริริน

อะไรอยู่ที่ไหนจะถูกต้อง

ถ้าบ้านร่องแม้งแลให้แน่นอน

คูตำไร่เต็มประดาดวงสมร

ผิดทำนองวิบัติให้ขัดสน

ทรชนต่ำช้าเป็นราคิ

เหมือนโจรไพร่ต่ำช้าน่าบัดสี

ไซ้ผู้คืออย่าได้แลแม่ดวงดา

(ธนุ บุญธรัตน์, 2523)

ภณณสอนนึ่งคักลอน ฉบับขวบ้านเมืองเพชรบุรี กล่าวเปรียบเทียบผู้มีการยาทธรรมว่ามีลักษณะเหมือนสัตว์หรือผู้ที่มีฐานะทางสังคมต่ำ ได้แก่ หมู กากษะนี กุลี และโจร แสดงให้เห็นว่าสังคม

ไม่ชอบผู้หญิงที่มีการยาทธรรมไม่งดงาม จึงได้นำไปเปรียบกับลักษณะของสัตว์และคนไม่ดีต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ปฏิบัติตามแบบนั้น

1.2.2 ผู้เกี่ยวข้องกับอบายมุข ภณณ

สอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้แสดงให้เห็นว่าสังคมที่มีอบายมุขจะเป็นสังคมที่ไม่สงบสุข ผู้ที่อยู่เกี่ยวกับอบายมุขจะได้รับความ

เดือดเนื้อร้อนใจ ดังนั้น ผู้หญิงที่ดีไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขต่าง ๆ ทั้งการพนันและสิ่งเสพติด ดังความว่า

ขวัญเอ๋ยอย่าไปเลยเล่นพนัน	บ่อนสะแกมันจะกันเอาขวัญเมือง
ตั้งแต่นี้พี่จะห้ามแม่ทราชมะเขย	อย่าไปเลยนวลจะราหน้าจะเหลืออง
ผ้าจะหมองของจะหายระคายเคือง	ยับทั้งเรื่องเคืองทั้งใจ ไม่ไยดี
เสียทั้งทรัพย์ยับทั้งรูปนะนวลน้อง	เสียขมื่นดินสอพองแม่โฉมศรี
เปรียบเหมือนหงส์ทรงสัถย์สวัสดิ์	ไปลงที่บ่อบ้านจันทาลเมือง
...	
อย่าทำตัวอย่างหญิงชั่วที่มัวเมิน	กินแต่เหล้าเฝ้าแต่เพลินทุกเวลา
เอาเมรัยใส่ปากความยากหาย	จิตสบายเกิดโสมนัสสา
บ้างก็เที่ยวสูบฝิ่นกินกัญชา	ขมื่นแป้งแต่งออกกร่ำตาเป็นมัน
...	
ใจกระด้างอย่างสารถูกเหล้าวาง	อย่าเอาอย่างนะน้องจะหมองนวล
คู่ต่ำซ้ำสาระยำชั่วซ้ำสาม	คูหยาบหยามทจริตทำผิดผวน
...	
สาวเสแค้นเฒ่าเหล่าสตรี	อย่าดูเยี่ยงนางนารีที่หยาบหยาม
ไม่รักตัวอยากชั่วจงทำตาม	
ถ้ารักงามแล้วอย่าพานให้จางเจือ	
นวลละอองทองทิพย์ชมพูนุช	บริสุทธิ์ดั่งแสงไม่แฝงเฟือ
อย่าเอาพิมเสนไปประคนปนปะเกลือ	อย่าลงเรื่อน้ำคร่ำไปตามกัน

(ธนู นุณยรัตพันธุ์, 2523)

กฤษณาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ชี้ให้เห็นโทษของอบายมุข ได้แก่ การเล่นการพนัน รวมทั้งการเสพลิงเสพติดทั้งสุรา ฝิ่น และกัญชาอีกทั้งแสดงให้เห็นลักษณะของผู้ที่ลุ่มหลงในอบายมุขนั้น เป็นผู้หมองเศร้าหมองสง่าราศีผู้แต่ง

ใช้ความเปรียบ เป็นต้นว่าเปรียบผู้หญิงเป็นเหมือนหงส์ซึ่งเป็นสัตว์ที่สง่างาม แต่เมื่อผู้หญิงไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขก็เปรียบได้กับหงส์ซึ่งตกลงในบ่อจันทาล หมายถึง สระน้ำที่ต่ำซ้ำสกปรก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คู่ควรกัน ดังนั้น ผู้หญิงจึงไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว

กับอบายมุข

1.2.3 หญิงโสเภณีภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน

แต่ก่อนนั้นเรามีเป็นศรีเมือง
หาใส่ปากเข้าเย็นไม่เว้นวาง
สอยผสมสมหน้ามาร้อย
ร้อยมาลัยใส่กรให้เปรมปรีดี
ขมิ้นแป้งแต่งผัดสะอาดเอี่ยม
เที่ยวเร่รายขายรูปแห่งอาตมา
อย่าเอาอย่างนางสาวฉบับนี้
อย่าเอาทองคำน้ำแปดไปปนลง
...
แพศยาอาธรรมจำพวกนี้
คนออกซื้อลือนามอยู่เกรียวกราว
หญิงนักร้อง โปแปะและสกา
ปากหวานชมเพราะทุกคำมี
หญิงสามชื่อเจ้าอย่าถือเป็นตัวอย่าง
แปะไปโรงบ่อนนี้หลายกระบวน

ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้กล่าวถึงผู้หญิงที่
ประกอบอาชีพโสเภณี ไว้ดังนี้

บัดนี้เราเค้นเคืองให้ขัดขวาง
อย่าเอาอย่างนวลนางโสเภณี
ทักหูห้อยแต่งง่ามแพรสี
กระจกหวิมิไค้วันสักเวลา
ดูเล่ห์เหลี่ยมเหมือนจะลอบในเวหา
เลี้ยงชีวกว่าชีวิตจะปลิดปลง
สังกะสีคอกนะแม่อย่าแลหลง
จะเสียพงศ์เสียเผ่าเหล่าผู้ดี

นครโสเภณีหญิงสาวหา
ถึงตัวแก่ก็เป็นสาวสิบห้าปี
เหมือนหนึ่งเดินแก้ผ้าห่มแพรสี
เป็นผู้ดีนำแนะอีแปะยวน
ผิตทำทางโถมงามทราชมสงบ
เอาเงินชวนต่อเงินให้รามา

(ธนู บุญยรัตพันธุ์, 2523)

จากคำประพันธ์เรื่องภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าสังคมเห็นว่าผู้หญิงที่หาเลี้ยงตนเองด้วยการประกอบอาชีพโสเภณีนั้นเป็นผู้หญิงที่ไม่ดีไม่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่างเพราะผู้หญิงเหล่านี้ใช้เวลาส่วนใหญ่แต่งหน้าแต่งตัวตนเองให้ดูงดงามเนื่องจากต้องใช้เรือนร่างในการทำมาหากิน ผู้หญิงเหล่านี้จึงไม่ได้ใส่ใจดูแลบ้านเรือนหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามบทบาทของผู้หญิงที่สังคมกำหนดไว้ ผู้แต่งใช้ความ

เปรียบว่าหญิงโสเภณีเป็นเพียงสังกะสีซึ่งค่าน้อยแต่ผู้หญิงที่ดีจะมีค่ามากเหมือนทองคำซึ่งเป็นที่ประเสริฐ อีกทั้งหญิงโสเภณีเป็นผู้ที่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและมีสามีเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นสาเหตุทำลายความสงบสุขในสังคมอีกด้วย

ภณณาสอนนึ่งค้ำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้แสดงให้เห็นมิตความเป็นหญิงตามที่สังคมต้องการ โดยกำหนดพื้นที่และบทบาทของผู้หญิงไว้อย่างชัดเจน กวีได้ถ่ายทอดขนบธรรมเนียม

ประเพณีของสังคมที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของความเป็นหญิงให้ผู้หญิงยึดถือเป็นแบบอย่างและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยใช้กลวิธีการชื่นชมยกย่อง กล่าวถึงผลดีสำหรับผู้ปฏิบัติตาม และใช้การตำหนิกล่าวถึงผลเสียของผู้ไม่ดำเนินตามขนบธรรมเนียมประเพณีดังกล่าว โดยผู้หญิงที่ไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีตามที่สังคมกำหนดไว้จะได้รับการตำหนิจากคนในสังคมและอาจกลายเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาในสังคม การเป็นบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาในที่นี้ หมายถึง ผู้หญิงคนนั้นจะไม่ได้รับเลือกให้แต่งงานกับผู้ชาย

2. กลไกการควบคุมสังคมผ่านกฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี

การจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) หมายถึง การทำให้เกิดความมีระเบียบขึ้นในสังคมมนุษย์ (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2544) เพื่อให้มนุษย์ที่มีความต้องการแตกต่างกันสามารถอาศัยอยู่ในสังคมเดียวกันได้อย่างมีความสุของค์ประกอบสำคัญในการจัดระเบียบสังคมมี 2 ประการ คือ บรรทัดฐาน (Norm) หมายถึง แนวทางปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมเป็นกฎกติกา มารยาทในการอยู่ร่วมกันในสังคม และสถานภาพ (Status) หมายถึง หน้าที่ที่บุคคลได้รับโดยกำเนิด (สุดา ภิรมย์แก้ว, 2544)

มนุษย์สร้างบรรทัดฐานขึ้นเพื่อใช้ควบคุมและเป็นแนวทางการปฏิบัติตนในสังคม บรรทัดฐานถือเป็นมาตรฐานกำหนดว่าการกระทำใดถูกหรือผิด สมควรหรือไม่สมควรที่จะได้รับการยอมรับ นอกจากนี้ มนุษย์ยังกำหนดสถานภาพหรือตำแหน่งต่าง ๆ ให้ติดตัวคนในสังคมไว้เพื่อให้แต่ละคนรู้ว่าตนมีหน้าที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในฐานะใด การที่จะให้มนุษย์ยอมรับบรรทัดฐานของสังคมและสถานภาพของตนเองนั้นย่อมเกิดขึ้นเมื่อ

มนุษย์เข้าสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดทัศนคติ อุดมการณ์ บุคลิกภาพ ของสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง นอกจากนี้ การขัดเกลาทางสังคมยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยสร้างระเบียบวินัยขึ้นพื้นฐาน สร้างแรงบันดาลใจ สอนให้บุคคลรู้จักบทบาททางสังคม และช่วยให้บุคคลมีทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กระบวนการขัดเกลาทางสังคมสามารถทำได้ 2 ทาง คือ การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง เช่น การสั่งสอนและฝึกอบรมโดยพ่อแม่ และครูบาอาจารย์ ฯลฯ และการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม เช่น การฟังอภิปราย การอ่านหนังสือ การชมภาพยนตร์ ฯลฯ ทำให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาบุคลิกภาพให้เป็นที่พึงพอใจที่สังคมคาดหวัง (งานังค์ อติวัฒน์สิทธิ์, เฉลียว อติวัฒน์สิทธิ์, ประไพร์ วิริยะสมบูรณ์, เสาวคนธ์ สุดสวัสดิ์, สุดา ภิรมย์แก้ว และสรุพันธ์ เพชรราภา, 2540)

การอ่านวรรณกรรมเป็นการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม กล่าวคือ ถ้อยคำหรือภาพของตัวละครในวรรณกรรมมีส่วนในการสร้างตัวตนในอุดมคติ (Ideal-self) หรือภาพแบบอย่างให้กับบุคคล ทำให้บุคคลมุ่งที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นที่พึงพอใจแบบอย่างนั้น ในกฤษฎาสอนน้องคำกลอนฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้สร้างภาพแบบอย่างของผู้หญิงที่ถือว่าจะต้องมีความงดงามทั้งร่างกาย และจิตใจ สามารถพึ่งพาตนเองได้ อีกทั้งไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขและไม่เป็นหญิงโสเภณี การที่ผู้หญิงต้องปฏิบัติตนให้เป็นที่พึงพอใจแบบอย่างนั้นเพื่อให้ผู้ชายเห็นว่าผู้หญิงนั้นมีคุณสมบัติที่ดีและเพียงพอที่จะเป็นคู่ชีวิตของผู้ชายได้ ดังความว่า

บุปผาชาติย้อมสะอาดด้วยกลิ่นสี	ภุมรีแลเห็นก็ยิ้มหัว
ร้อนล่อคลอเคล้าจนเมามัว	หมายจะกลั่วคลึงเคล้าสาวคนซ์
ถ้าบุปผาราโรยเป็นรอยต้อง	คูเสร้างมองแลเห็นไม่เป็นผล
ภุมรีมิได้เคล้าสาวคนซ์	เพราะกลิ่นตนเสียดศรีไม่มีงาม
...	
ค้อยนุ่งเจียมห่มเจียมไว้ให้ดี	ที่สามีคงได้ไม่เสื่อมสูญ
อย่าเร่งรัศมีมันจะตัดเอาคืนทุน	จะชวดเฝ้าเอาบุญนึ่งนึ่งอา
...	
เมื่ออยากได้สามีที่ตีล้ำ	จงกระทำรำไฟไว้เถิดหนา
ถึงยากจนพันคำขานินทา	แม่ปัญญาแล้วคงได้คังใจจง

(ธนู บุญยรัตพันธุ์, 2523)

กวีใช้คำเปรียบผู้หญิงเป็นดอกไม้ผู้ชายเป็นแมลง แสดงให้เห็นทัศนคติของสังคมว่าเห็นผู้หญิงและผู้ชายเป็นสิ่งที่คู่กัน เหมือนแมลงที่เฝ้าคลอเคล้าดอกไม้ แต่ห่มแมลงหรือผู้ชายนั้นยอมเลือกดอกไม้ที่สะอาดบริสุทธิ์ที่มีความงดงามและหอมหวานมวลดอกไม้หรือผู้หญิงจึงจำเป็นที่จะต้องรักษาความสะอาดบริสุทธิ์ที่มีความงดงามและหอมหวานเหล่านั้นให้แก่ห่มแมลงหรือผู้ชายในเวลาที่เหมาะสม โดยการปฏิบัติตนตามบทบาทที่สังคมได้กำหนดไว้ผู้หญิงจึงจะมีคุณค่าคู่ควรสำหรับผู้ชาย

ในภณณาสอนนึ่งคักลอนฉบับขาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้สอนให้ผู้หญิงเป็นคนดี โดยการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ 6 ประการ และไม่ปฏิบัติสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ 3 ประการ หากปฏิบัติตนดังกล่าวจะทำให้เป็นที่ชื่นชอบและได้แต่งงานกับผู้ชาย ซึ่งนับเป็นการขัดเกลาทางสังคมอย่างแยกคาย โดยการบอกว่าคุณหญิงต้องเป็นคนเช่นไร ด้วยวิธีการใด และจะได้รับผลลัพธ์

อย่างไร การขัดเกลาทางสังคมผ่านงานวรรณกรรมเป็นการขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม ผู้หญิงที่อ่านวรรณกรรมจะค่อย ๆ ซึมซับ เห็นด้วย และยอมปฏิบัติตามกรอบขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมที่สอดแทรกไว้ในวรรณกรรม อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม

การอภิปราย

ในบรรดาวรรณกรรมเรื่องภณณาสอนนึ่งทั้งในลักษณะวรรณกรรมแปลวรรณกรรมแบบฉบับและวรรณกรรมท้องถิ่น มีทั้งสิ้น 7 ส่วน (รัชฎา พุทธิประกาศ, 2543) อันได้แก่ (1) วินิจฉัยเรื่องภณณาสอนนึ่ง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (2) ภณณาสอนนึ่งฉบับธนบุรี (3) ภณณาสอนนึ่งคำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส (4) ภณณาสอนนึ่งคักลอน (5) ปริสนาสอนนึ่งฉบับนายวิน เลขะธรรม (6) ภณณาสอนนึ่งฉบับ

ภาคอีสาน และ (7) กฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี นั้น มีเพียงกฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่มุ่งสอนผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน

เป้าหมายในการสอนที่แตกต่างกันของกฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความคิดที่คมคายของกวีที่มุ่งสอนผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน เพื่อที่จะเตรียมพร้อมให้ผู้หญิงแสดงบทบาทที่เหมาะสมตั้งแต่วัยแรกรุ่น เมื่อแต่งงานออกเรือนไปแล้วจะได้ปฏิบัติหน้าที่นั้นได้อย่างดีโดยไม่ต้องเสียเวลาฝึกฝนอีก กวีอาจจะเห็นว่าควรสอนผู้หญิงตั้งแต่แรกรุ่น เพราะเห็นว่ามีอายุนั้นคงง่าย ไม่แก่คืดยาก ดังนั้น การสอนเด็กย่อมง่ายกว่าผู้ใหญ่และเป็นการป้องกันการเกิดปัญหาผู้หญิงที่แต่งงานไปแล้วแต่ไม่สามารถแสดงบทบาทความเป็นผู้หญิงตามที่สังคมกำหนดได้

จากวรรณกรรมเรื่องกฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี แสดงให้เห็นว่าเป้าหมายสูงสุดที่ผู้หญิงต้องเป็นคนดี คือ เพื่อให้ได้แต่งงานกับผู้ชาย สังคมไทยแต่เดิมผู้หญิงเมื่อยังเล็กจะอยู่ในความปกครองของพ่อแม่ หากพ่อแม่เสียชีวิตก็อาจจะไปอยู่ในความปกครองของญาติผู้ใหญ่อื่น ๆ เมื่อโตพอก็จะมีผู้มาสู่ขอไปเป็นภรรยา หญิงผู้นั้นก็จะอยู่ในความปกครองของสามี ดังเช่นกฤษฎาและศรีสุวรรณ เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตก็อยู่ในความดูแลของตาชายเนื่องจากในสมัยโบราณเชื่อว่าผู้หญิงไม่สามารถอยู่โดยลำพังได้ ดังนั้น การแต่งงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นและทำให้ผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงานถูกมองในแง่ลบ ลักษณะดังกล่าวแตกต่างกับปัจจุบันที่ผู้หญิงสามารถดูแลตนเองได้ทั้งในด้านความปลอดภัยและด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งเมื่อพ้นจากการดูแลของพ่อแม่แล้ว ผู้หญิงในปัจจุบันสามารถ

ดูแลตนเองได้จึงเลือกเป็นโสด อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของ กัญญารัตน์ สุดสอาด (2542) ซึ่งให้เห็นว่าแม้ผู้หญิงจะสามารถดูแลตนเองได้ แต่ยังมีผู้หญิงโสดบางกลุ่มรู้สึกไร้ค่า กดดัน และรู้สึกว่าตนเองผิดปกติ ในขณะที่ผู้ชายกว่าครึ่งเห็นว่าผู้หญิงที่เป็นโสดเนื่องมาจากมีข้อบกพร่อง เช่น รูปร่างหน้าตาไม่ดึงดูดเพศตรงข้าม และนิสัยไม่ดี แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงสืบทอดความคิดที่ว่าผู้หญิงต้องแต่งงานมีสามีมิใช่เพื่อสืบเผ่าพันธุ์มนุษย์เท่านั้น แต่เป็นการแสดงให้เห็นว่าหญิงผู้นั้นมีคุณค่ามากพอที่จะได้รับเลือกให้แต่งงานอยู่เคียงคู่กับผู้ชาย

บทสรุป

ลักษณะคำสอนและการกำหนดมิตินี้ความเป็นหญิงในวรรณกรรมเรื่องกฤษฎาสอนน้องคำกลอน ฉบับชาวบ้านเมืองเพชรบุรี ได้แสดงให้เห็นมิตินี้ความเป็นหญิงตามที่สังคมต้องการ โดยกำหนดลักษณะของผู้หญิงไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือผู้หญิงที่ดีจะต้องมีรูปลักษณ์ และจิตใจที่งดงาม มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีความเป็นแม่บ้านแม่เรือน รู้จักวางตัวให้เหมาะสม เป็นผู้มีคุณธรรม และประกอบอาชีพสุจริต ส่วนผู้หญิงที่ไม่ดีนั้น คือ มีมารยาททราม เกี่ยวข้องกับอบายมุข และเป็นหญิงโสเภณี พื้นที่ของผู้หญิง คือ บ้าน หน้าที่หลัก คือ ดูแลบ้าน จัดเตรียมข้าวปลาอาหาร ปรนนิบัติและดูแลทุกข์สุขของผู้ชาย การที่ผู้หญิงปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดก็เพื่อที่จะให้เป็นที่ถูกใจของผู้ชาย บทบาทที่เหมาะสมของผู้หญิงกำหนดไว้นั้นเพื่อใช้เป็นกลไกในการจัดระเบียบสังคมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- กมล ดันจินวัฒนกุล. (2555). หลักสุจริต. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 5(2), 79-89.
- กัญญารัตน์ สุดสอาด. (2542). *สตรีโสดในสังคมไทยปัจจุบัน* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- จ้านงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, เฉลียว อดิวัฒนสิทธิ์, ประไพร์ วิริยะสมบูรณ์, เสาวคนธ์ สุดสวาสดี, สุดา ภิรมย์แก้ว และสรุพันธ์ เพชรธราภา. (2540). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ธนู บุญยรัตพันธุ์. (2523). *วรรณกรรมปริบทวี*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมไทย วิทยาลัยครูเพชรบุรี.
- รัชฎา พุทธิประภาส. (2543). *การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องภุษาสอนนึ่ง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2531). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิระดา สมสวัสดิ์. (2549). *ที่ทรงศน์สตรีนิยม*. เชียงใหม่: วนิดาเพรส.
- พิมพ์วัลย์ บุญมงคล, นิภรณ์ สันหจรียา และแววรุ่ง นาวาบุญนิยม. (2553). *คู่มือการอบรม เรียนรู้ความรู้แรงต่อผู้หญิงในมิติเพศภาวะ*. นครปฐม: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2544). การจัดระเบียบทางสังคม. ใน นิเทศ ดินณะกุล (บรรณาธิการ), *รวมบทความสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา* (น.64). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดา ภิรมย์แก้ว. (2544). *โครงการวิชาบูรณาการหมวดศึกษาทั่วไปมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.